

ISSN 2223-3822

Poboča, C. & Fedyna, V. (2019) Pensiina reforma v Ukraini ochyma molodi [Pension reform in Ukraine eyes of young people]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava* [Socio-Economic Problems and the State] (electronic journal), Vol. 21, no. 2, pp. 201-209. Available at: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2019/19pkpuom.pdf>

SEPS

Journal

Socio-Economic
Problems and the State

ПЕНСІЙНА РЕФОРМА В УКРАЇНІ ОЧИМА МОЛОДІ

Катерина Побоча, Віта Федина

Університет державної фіскальної служби України
вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська область, 08201, Україна
e-mail: vikulja.f@gmail.com

Article history:

Received: October, 2019
1st Revision: October, 2019
Accepted: November, 2019

JEL classification:

G02
Z13
H55

UDC:

369.5(447): 316.014

DOI:

<https://doi.org/10.33108/sepd2019.02.201>

Анотація. В статті представлено результати опитування молоді щодо проведення пенсійної реформи в Україні. Висвітлено проблеми здійснення пенсійної реформи та шляхи їх вирішення очима молоді. Встановлено, що найбільш вагомими стримувальними факторами до участі молоді у накопичувальному пенсійному забезпеченні є низький рівень доходів та відсутність необхідних знань. Обґрунтовано потребу введення в навчальний процес для всіх спеціальностей галузі знань 07 Управління та адміністрування дисципліни «Пенсійна справа», яка може стати потужним джерелом інформації, що дасть мотиваційний поштовх молоді задуматися над забезпеченням власної старості, вміння аналізувати зміни в пенсійній сфері та розуміння наслідків, перелік альтернативних та ефективних інструментів для накопичення.

Ключові слова: пенсійна реформа, недержавні пенсійні фонди, солідарна пенсійна система, накопичувальна пенсійна система, трирівнева пенсійна система.

Побоча К., Федина В. Пенсійна реформа в Україні очима молоді. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2019. Вип. 2 (21). С. 201-209.
URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2019/19pkpuom.pdf>

This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.

1. Постановка проблеми.

Потреба у реформуванні системи пенсійного забезпечення України не викликає жодних сумнівів, що пов'язано з рядом об'єктивних факторів: економічних, демографічних, соціально-політичних. Сьогодні ця проблема актуальна і в багатьох країнах світу незалежно від рівня економічного розвитку через старіння населення, зміну його вікової структури, ускладнення економічної ситуації. Але розв'язувати її потрібно, ретельно зваживши усі фактори та можливості як держави, так і її громадян, врахувавши національні традиції та менталітет людей.

Нова трирівнева пенсійна система, особливо її накопичувальна складова, вимагають виховання економічної самостійності та відповідальності громадян за стан особистого матеріального добробуту після виходу на пенсію. Це повинно змусити людей уже сьогодні замислитися над тим, що вони отримають після завершення своєї трудової діяльності.

Пенсійна реформа розрахована на молоде покоління, тому про неї треба говорити насамперед з молоддю. Складність проблеми полягає в тому, що українці віком 20-30 років — це покоління, яке "живе сьогоднішнім днем". Воно росло під час фінансової кризи і не набуло довіри до фінансових інституцій. Це перше покоління людей, яке зовсім не накопичує. Частково через те, що витрачають більше часу на освіту, ніж їхні батьки, поєднують навчання з неофіційною роботою або не мають постійної роботи. Молодь схильна накопичувати на подорожі і бажаний спосіб життя, ніж на пенсію.

2. Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Одним із методів дослідження проблем реформування пенсійної системи та ставлення до нього громадян є соціологічне опитування. Серед таких досліджень, що стосувалися реформування пенсійної системи, насамперед треба відзначити загальнонаціональне опитування, проведене соціологічною службою Центру Разумкова у 2003 р. [1], Агентством фінансових ініціатив у 2007 р. [2], дослідження в рамках проекту USAID "Розвиток ринку капіталу", здійснені у 2005 та 2010 рр. [3] та в рамках проекту USAID "Трансформація фінансового сектору" в 2018 р. [4]. Метою цих опитувань було визначення ставлення громадян України до питань пенсійного забезпечення. З одного боку, це були широкомасштабні дослідження з кількістю опитаних понад 2 тис., які аналізували у розрізі регіональної, вікової та статеві структури населення. З іншого боку – опитування переважно стосувалися загальних аспектів здійснення пенсійної реформи. Разом з тим, поза увагою залишилося саме ставлення молоді до реформи системи пенсійного забезпечення.

3. Невирішені раніше частини загальної проблеми.

Тема реформування пенсійної системи в Україні розглядається в різних контекстах: досліджуються теоретичні і практичні аспекти, проблеми загальнодержавного рівня, імплементація зарубіжного досвіду, знаходження перспективних шляхів запровадження етапів реформування тощо. Але, не зважаючи на різнобічні підходи до дослідження щодо проведення реформи пенсійної системи в Україні, залишається значна кількість проблемних аспектів, які необхідно вирішувати разом з безпосередніми споживачами кінцевого продукту, в тому числі з молоддю.

4. Постановка завдання.

Метою дослідження є з'ясування поінформованості та ставлення молодого

населення України, а саме здобувачів першого (бакалаврського) вищої освіти, до пенсійної реформи, визначення основної думки молоді щодо цього питання, їх бачення проблем та перспективних напрямів реформування вітчизняної пенсійної системи шляхом аналізу проведеного соціологічного опитування.

5. Виклад основного матеріалу.

Опитування проводилося серед здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Університету Державної фіскальної служби України Навчально-наукового інституту фінансів, банківської справи. Соціологічну інформацію було зібрано у період з вересня по листопад 2018 р. У ході дослідження було опитано 140 осіб 1-4 курсів (табл. 1). Вивчення думки респондентів відбувалося шляхом особистого інтерв'ю із заповненням анкети, що містила 10 запитань, які стосувалися поінформованості опитаних про пенсійну реформу, ставлення опитаних до накопичувальної та солідарної складових пенсійної системи, думки респондентів щодо позитивних та негативних аспектів пенсійної реформи тощо.

Таблиця 1. Основні дані про респондентів

Вік								Стать			
1 курс		2 курс		3 курс		4 курс		Чол.		Жін.	
К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
33	24	38	27	34	24	35	25	89	64	51	36

Проведене дослідження виявило, що лише 16 % опитаних добре проінформовані щодо системи пенсійного забезпечення України, 72 % знайомі лише із загальними поняттями, а 12 % абсолютно не орієнтуються в даному питанні. При цьому найбільш добре поінформованими виявились здобувачі вищої освіти 4 курсу (61 %), а найменше – 1 курсу (7 %).

Тому, на питання щодо необхідності додаткової кваліфікованої інформації 70,41 % респондентів відповіли позитивно. Лише 14 % здобувачів постійно цікавляться змінами в пенсійній сфері, 33 % зовсім оминають дані новини. Досить вагомим виявився результат третьої групи (53 %), які цікавляться пенсійними новинами і постійно відслідковують інформацію. Левову частку першої та третьої групи, а саме 89 %, становлять здобувачі 4 курсу, на якому в навчальні плани було введено дисципліну «Пенсійна справа». Позитивний момент від вивчення даного предмету ілюструє Рис. 1.

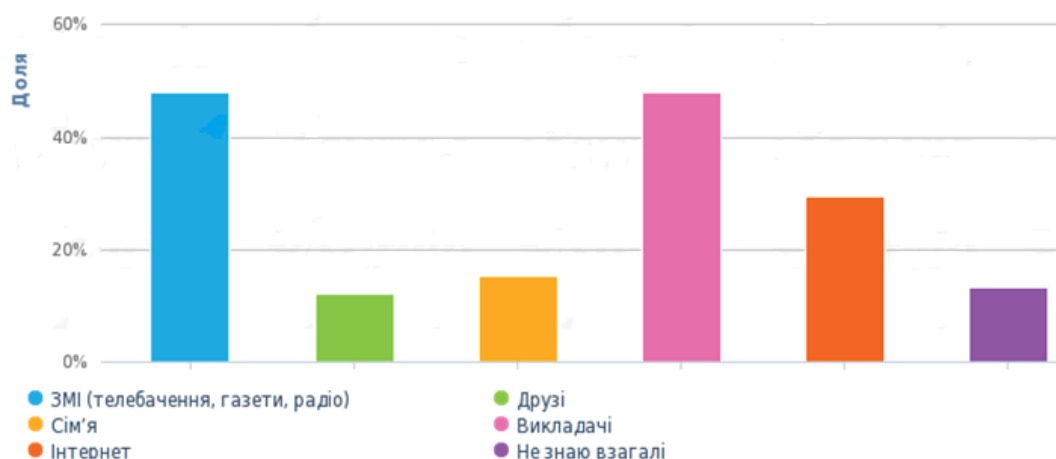

Рис.1. Джерела, які є найбільш інформативними для здобувачів щодо пенсійної реформи

На нашу думку, враховуючи новизну багатьох елементів пенсійної системи, постійні перманентні зміни, непослідовність пенсійної реформи та специфіку функціонування накопичувальної системи пенсійного забезпечення, введення в навчальний процес дисципліни «Пенсійна справа» на всі спеціальності галузі знань 07 Управління та адміністрування може стати потужним та ефективним джерелом інформації, яке дасть мотиваційний поштовх молоді задуматися над забезпеченням власної старості, вміння аналізувати зміни в пенсійній сфері та розуміння наслідків, перелік альтернативних та ефективних інструментів для накопичення. Тим більше, саме молодь, спілкуючись з друзями та в колі сім'ї, може стати інформативною основою для інших верств населення.

Досить інформативним є гендерний розрив у відповідях здобувачів вищої освіти на питання щодо розміру майбутньої пенсії (Рис. 2).

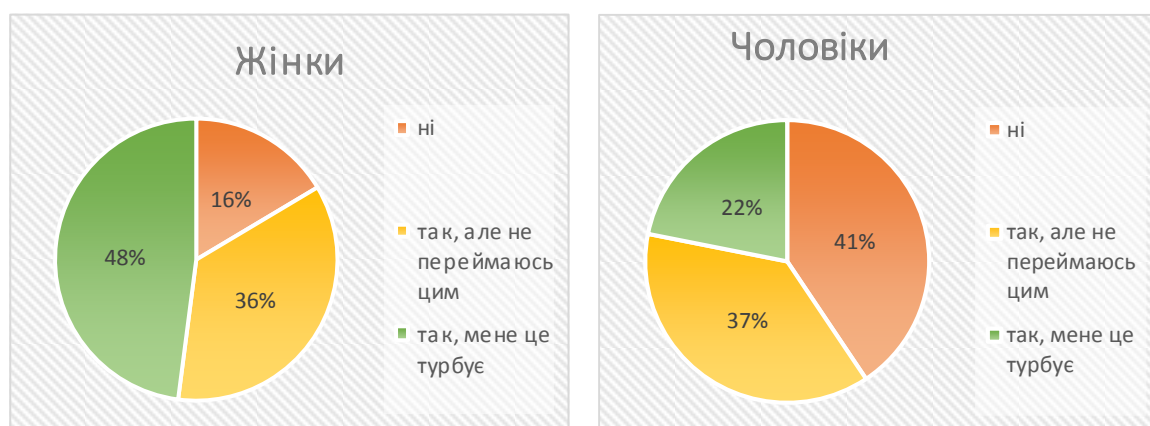

Рис.2. Відсоткові розбіжності відповідей щодо розміру майбутньої пенсії за гендерним розподілом

Враховуючи менталітет українців і роль жінки у суспільстві, саме їм присутня більша відповідальність за майбутнє своє і сім'ї. Це є позитивним моментом, адже гендерні відмінності в пенсійному законодавстві в поєднанні з нижчою заробітною платою жінок призводять до відмінностей в розмірі їх пенсій. За даними ПФУ середня пенсія жінок становить лише 72,4% середньої пенсії чоловіків. Прогнозні розрахунки показують, що за умови збереження наявного гендерного розриву заробітної плати, слід очікувати подальше зростання гендерної диференціації пенсій. Обізнаність з цією проблемою дасть змогу знайти молодим жінкам більш ефективний спосіб забезпечення себе у старості і підійти до цього більш відповідально.

Респонденти негативно сприймають запропоноване підвищення пенсійного віку. Ні за яких умов не погодились б з підвищенням пенсійного віку загалом 71% здобувачів вищої освіти. Незначний відсоток – 11% респондентів підтримали б підвищення пенсійного віку за умови збільшення розміру пенсії.

Щодо обізнаності про обов'язкову накопичувальну пенсійну систему (другий рівень) дані опитування свідчать, що 27% респондентів нічого не знають про другий рівень пенсійної системи, у тому числі 34% з числа чоловіків та 66% – з числа жінок. 38% опитаних мають загальне уявлення про концепцію, і 35% респондентів відповіли, що цілком обізнані з цією пропозицією. Найбільш обізнані про обов'язкову накопичувальну пенсійну систему респонденти з числа здобувачів вищої освіти 4 курсу (70% з них добре обізнані з такою системою, а 30% респондентів з числа таких осіб приблизно чули про цю систему). З числа респондентів - здобувачів вищої освіти 1-2 курсу добре обізнані з цією системою лише 4%. Тому, введення накопичувальної складової системи пенсійного страхування респонденти підтримали наступним чином (Рис.3):

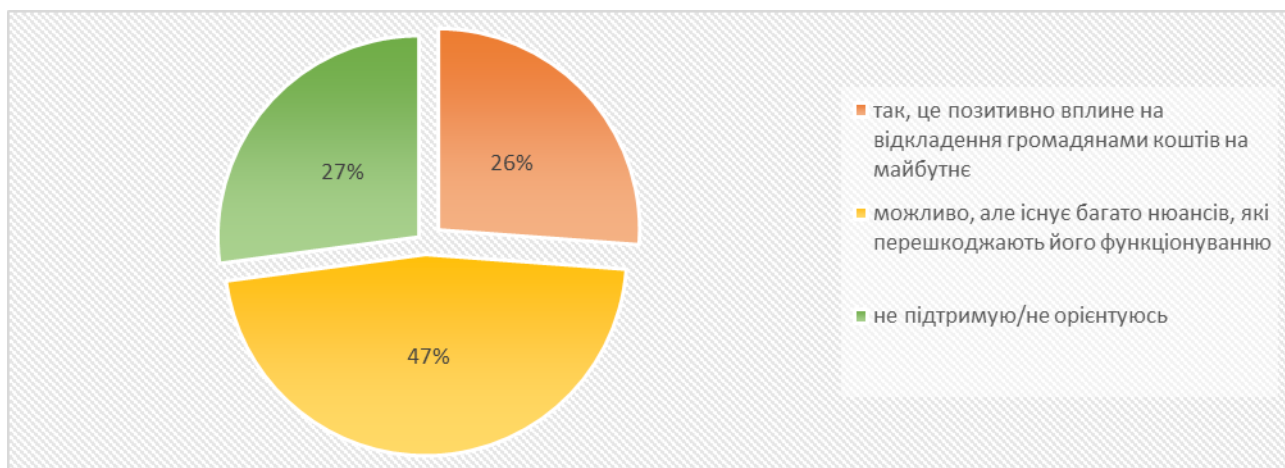

Рис.3. Доцільність запровадження обов'язкової накопичувальної пенсійної системи

Думки респондентів щодо справедливості пенсійної системи, в якій розмір пенсії залежить від розміру сплачених внесків, є такими (Рис.4)

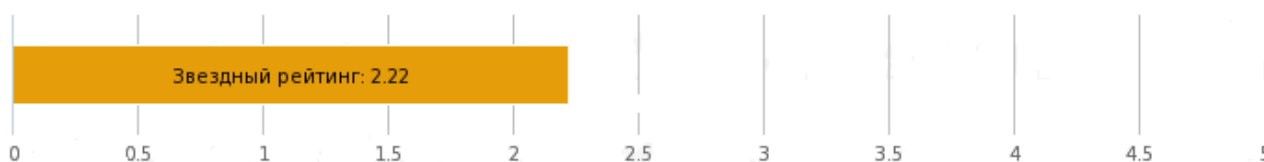

Рис. 4. Оцінка справедливості солідарної (діючої) пенсійної системи

Дані опитування свідчать, що біля 61 % респондентів вважають таку систему зовсім несправедливою (опитані поставили 1 та 2 бали із 5); 33,67 % респондентів поставили 3 бали, що також свідчить про незадоволеність даною системою; справедливість діючої пенсійної системи відзначили 3,06 % (4 бали); і лише 2,04 % здобувачів вважають системою цілком справедливою (90 % з них становлять здобувачі 1-2 курсів).

Деяко відрізняються результати опитування щодо справедливості накопичувальної системи пенсійного страхування (другий рівень), у якій розмір пенсії залежить від свідомості самої людини. Про необхідність введення і повну справедливість даної системи свідчило 9,18 % респондентів; 4 бали поставили 23,47 % респондентів; про побоювання щодо такого механізму забезпечення себе у старості свідчать відповіді 25,51 %; недовіру до такої системи (1 та 2 бали) висловили 18,37 % та 23,47 % респондентів відповідно (Рис. 5).

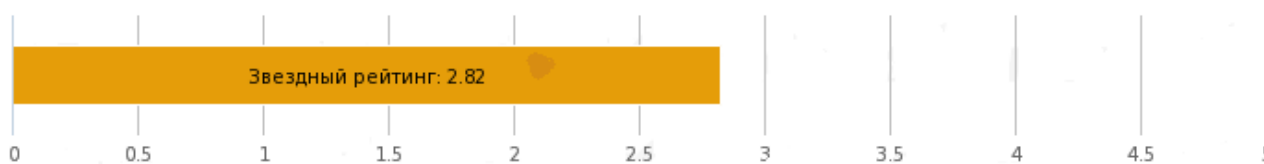

Рис. 5. Оцінка справедливості накопичувальної системи пенсійного страхування

На питання щодо готовності брати участь у недержавному пенсійному страхуванні ствердно відповіли 25 % опитаних, (серед них – 23 % осіб жіночої статі та

27 % чоловічої), відповідь «так, але не маю фінансової можливості» дали 21 % респондентів (30 % жін. і 12 % чол.). На відповідь «так, але не знаю як це зробити» наголосило 36,5 % як чоловіків, так і жінок. Не бачать сенсу це робити – 11 % жінок і 24 % чоловіків. Серед факторів, що приваблюють брати участь у НПЗ, респонденти найчастіше відзначають покращення рівня забезпеченості у літньому віці через накопичення (69), а найменше – податкові пільги (21 %). Розподіл респондентів за курсами навчання щодо бажання відкрити приватний пенсійний рахунок наведено на Рис. 6.

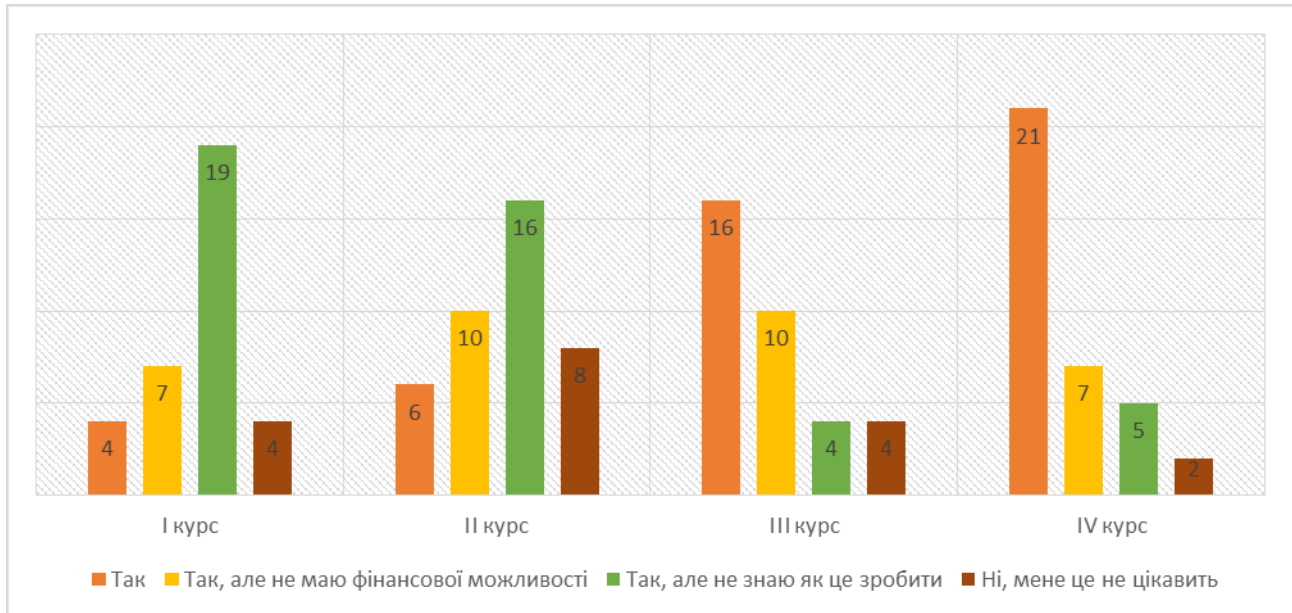

Рис. 6. Розподіл респондентів за курсами навчання щодо бажання відкрити приватний пенсійний рахунок

Одним із основних питань залишається ступінь довіри населення до пенсійних інститутів. 45 % респондентів, маючи особистий план забезпечення себе у літньому віці, виявляють високий ступінь недовіри до різних державних та недержавних фінансових інститутів (лише 31 % респондентів довіряють Пенсійному фонду України, 5 % – страховим компаніям, 16 % – недержавним пенсійним фондам) і покладаються лише на себе – 48 % опитаних.

Отже, однією з найважливіших умов успіху пенсійної реформи стає роз'яснювальна робота. Молодь повинна зрозуміти запропоновані зміни, визнати їх необхідність і адаптуватися до них. Навіть у Чилі, яка на момент проведення пенсійної реформи не була демократичною країною, був використаний ряд політичних і соціально-економічних заходів для підтримки дій уряду. Одним із прикладів спроб досягнення консенсусу - створення спеціальних комісій з пенсійним реформам з широкою участю громадськості (Данія, Франція, Німеччина, Ірландія, Норвегія, Великобританія, США) [5, с. 181]. Угорський вчений Я. Корнаї свого часу запропонував наступний алгоритм соціальних реформ. Доцільно, пише він, «було б почати з публікації ретельного і виваженого дослідження, що представляє зацікавленим сторонам та громадськості широку і різноманітну картину зарубіжного досвіду, об'єктивний аналіз основних альтернативних рішень, їх переваг і недоліків. Після всього цього можна було б опублікувати власні пропозиції уряду, забезпечені доводами на користь їх прийняття. Після публікації дослідження і урядових пропозицій слід було б організувати громадське обговорення альтернатив ». В результаті, зазначає Я. Корнаї, «ми мали б проект, що базується на міцних підставах і користується

громадською підтримкою» [6, с. 29].

6. Висновки та перспективи подальших досліджень в даному напрямку.

Результати проведеного дослідження свідчать про те, що більшість молодого покоління:

- вважають, що за забезпечення гідного рівня життя після виходу на пенсію основну відповідальність несе сама особа;
- не вірять, що будуть одержувати достатній дохід після виходу на пенсію;
- категорично проти підвищення пенсійного віку;
- мало знають про специфіку пенсійної системи, у тому числі про середній розмір пенсії, внески, добровільні або обов'язкові програми заощадження (другий та третій рівні);
- не можуть (через відсутність достатнього доходу, або необхідних знань) заощаджувати на пенсію;
- не довіряють суб'єктам пенсійного забезпечення або фінансовим установам.

Так як підвищення пенсійної грамотності в Україні сьогодні має епізодичний характер, необхідно введення в навчальний процес дисципліни «Пенсійна справа» на всі спеціальності галузі знань 07 Управління та адміністрування. Практично всі програми підвищення пенсійної та фінансової грамотності в різних країнах світу насамперед приділяють увагу молоді, особливо студентам, оскільки зрозуміло, що саме студенти – це вже економічно активне населення, або стане таким через 2–5 років. Від рівня фінансової грамотності цього прошарку суспільства залежить майбутній добробут країни, саме на них розрахована і пенсійна реформа, а не на теперішніх пенсіонерів. Тому найважливішими групами виступають учні, студенти та викладачі. Тільки в рамках середньої та вищої школи можна досягти максимального результату розуміння і підтримки пенсійного реформування через охоплення різних прошарків населення

Author details (in Russian)

ПЕНСИОННАЯ РЕФОРМА В УКРАИНЕ ГЛАЗАМИ МОЛОДЁЖИ

Екатерина Побочая, Вита Федина

Университет государственной фискальной службы Украины
ул. Университетская, 31, г. Ирпень, Киевская область, 08201, Украина
e-mail: vikulja.f@gmail.com

Аннотация. В статье представлены результаты опроса молодёжи относительно проведения пенсионной реформы в Украине. Раскрыты проблемы проведения пенсионной реформы и пути их решения глазами молодёжи. Установлено, что наиболее весомыми сдерживающими факторами для участия молодежи в накопительном пенсионном обеспечении является низкий уровень доходов и отсутствие необходимых знаний. Обоснована необходимость введения в учебный процесс для всех специальностей области знаний 07 Управление и администрирование дисциплины «Пенсионное дело», которая может стать мощным источником информации, что даст мотивационный толчок молодежи задуматься над обеспечением собственной старости, умение анализировать изменения в пенсионной сфере и понимание последствий, перечень альтернативных и эффективных инструментов для накопления.

Ключевые слова: пенсионная реформа, негосударственные пенсионные фонды, солидарная пенсионная система, накопительная пенсионная система, трехуровневая пенсионная система.

Author details (in English)

PENSION REFORM IN UKRAINE (YOUTH POINT OF VIEW)

Kateryna Pobocha, Vita Fedyna

*University of the State Fiscal Service of Ukraine
31, Universitetskaya str., 08205, Irpin, Kyiv region, Ukraine
e-mail: vikulja.f@gmail.com*

Abstract. *Survey results of young people about a pension reform in Ukraine are presented in the article. Problems of pension reform and ways of their solutions by the youth point of view are shown. There are defined such significant deterrent factors to youth participation in cumulative pension security as low income and absence of necessarily knowledge. The attention is paid to the fact that it is needed to introduce into the learning process for all specialties of the 07 Management and administration field knowledge such discipline as «Pension case», which can be powerful source of information to give a motivational impulse to young people to think over securing themselves at old age and provide them with certain skills to analyze changes in pension realm, understand the consequences, alternatives and effective finances accumulation tools.*

Keywords: *pension reform, non-state pension funds, solidarity pension system, funded pension system, three-tier pension system.*

Appendix A. Supplementary material

Supplementary data associated with this article can be found, in the online version, at <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2019/19pkpuom.pdf>

Funding

The authors received no direct funding for this research.

Citation information

Pobocha, C. & Fedyna, V. (2019) Pensiina reforma v Ukraini ochyma molodi [Pension reform in Ukraine eyes of young people]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava* [Socio-Economic Problems and the State] (electronic journal), Vol. 21, no. 2, pp. 201-209. Available at: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2019/19pkpuom.pdf>

Використана література:

1. Страховий ринок в Україні: стан, проблеми, перспективи (аналітична доповідь Центру Разумкова). *Національна безпека та оборона*. 2003. № 6(42). С. 2-46.
2. Агентство фінансових ініціатив та Проект розвитку фінансового сектору „Недержавні пенсійні фонди України та загальнообов’язкова накопичувальна пенсійна система” URL: http://www.capitalmarkets.kiev.ua/download/fia_report_feb2007.pdf (дата звернення: 11.09.2019).
3. Пенсійна реформа в Україні: дослідження суспільної думки 2010. 22.07.2010 р. URL: http://www.uaib.com.ua/files/articles/1277/86_4.pdf (дата звернення: 01.10.2019).
4. Горюк Н., Яценко В. Громадська думка, пенсійна реформа та ставлення до пенсії в Україні URL: https://www.pfu.gov.ua/content/uploads/2018/05/Pension_Survey_March2018_ua.pdf (дата звернення: 01.10.2019).
5. Федина В. В. Фінансова грамотність населення у процесі пенсійної реформи. *Науковий вісник Національного університету ДПС України*. 2013. №3 (62). С.177-182.
6. Корнаи Я. Сбалансированный экономический рост и реформа Россия и современный мир. 2007. № 2. С.5-31.

References

1. Centr Razumkova (2003) Strakhovyj rynek v Ukraini: stan, problemy, perspektyvy [Insurance market in Ukraine: state, problems, prospects]. *Nacionaljna bezpeka ta oborona*, vol. 6, no. 42, pp. 2–46.
2. Aghentstvo finansovykh iniciatyv ta Proekt rozvytku finansovogho sektoru (2007) Nderzhavni pensijni fondy Ukrainy ta zaghaljnoobov'jazkova nakopychualjna pensijna systema [Non-state pension funds of Ukraine and the compulsory funded pension system]. Available at: http://www.capitalmarkets.kiev.ua/download/fia_report_feb2007.pdf. (accessed 11 May 2017).
3. Ukrajinsjka Asociacija investycijnogho biznesu (2010) Pensijna reforma v Ukraini: doslidzhennja suspilnoji dumky 2010 [Pension Reform in Ukraine: A Public Opinion Survey 2010]. Available at: http://www.uaib.com.ua/files/articles/1277/86_4.pdf. (accessed 01 October 2019).
4. Ghorjuk, N., Jacenko, V. (2018) Ghromadsjka dumka, pensijna reforma ta stavlennja do pensiji v Ukraini [Public opinion, pension reform and the attitude towards pension in Ukraine]. Available at: https://www.pfu.gov.ua/content/uploads/2018/05/Pension_Survey_March2018_ua.pdf (accessed 01 October 2019).
5. Fedyna, V. V. (2013) Finansova ghamotnistj naselelnja u procesi pensijnoji reformy [Financial literacy of the population in the process of pension reform]. *Naukovyj visnyk Nacionaljnogho universytetu DPS Ukrainy*, vol. 3, no. 62, pp. 177–182.
6. Kornay, Ja. (2007) Sbalansirovannyj e'konomicheskij rost i reforma [Balanced Economic Growth and Reform]. *Rossiya i sovremennyj mir*, vol. 2, pp. 5–31.

© 2019 Socio-Economic Problems and the State. All rights reserved.
 This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.
 You are free to:
 Share — copy and redistribute the material in any medium or format Adapt — remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially.
 The licensor cannot revoke these freedoms as long as you follow the license terms.
 Under the following terms:
 Attribution — You must give appropriate credit, provide a link to the license, and indicate if changes were made.
 You may do so in any reasonable manner, but not in any way that suggests the licensor endorses you or your use.
 No additional restrictions
 You may not apply legal terms or technological measures that legally restrict others from doing anything the license permits.

Socio-Economic Problems and the State (ISSN: 2223-3822) is published by Academy of Social Management (ASM) and Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University (TNTU), Ukraine, Europe.

Publishing with SEPS ensures:

- Immediate, universal access to your article on publication
- High visibility and discoverability via the SEPS website
- Rapid publication
- Guaranteed legacy preservation of your article
- Discounts and waivers for authors in developing regions

Submit your manuscript to a SEPS journal at <http://sepd.tntu.edu.ua>

